

Милица Гајић*

Универзитет уметности у Београду

Библиотека Факултета музичке уметности

ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ: СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА (ЧЕШКА МУЗИКА И МУЗИЧАРИ НА СЦЕНИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ ДО 1914. ГОДИНЕ)

Апстракт: Јубилеј Народног позоришта у Београду прилика је да се подсетимо како и колико су чешки музички посленици били присутни у раду ове куће. Срећемо их као чланове позоришног оркестра, капелнике, ауторе опера, оперета и сценске музике, а у мањој мери и као вокалне солисте у многобројним музичко-сценским представама или као камерне музичаре. А своју концертну активност на сцени ове институције, приказали су многи, па чак и у оно време светски познати музички уметници.

Кључне речи: јубилеј, Народно позориште у Београду, чешки музичари у Србији, музичко-сценска дела, српска музика

Има много путева и начина у откривању и сагледавању наше националне музичке прошлости којима можемо ићи и које ћемо следити. Овај рад започињемо подсећањем на давно изречену констатацију да је „Народно позориште незаобилазна институција за конституисање неке нације и њеног идентитета”.¹

Зграда овог тада краљевског здања свечано је отворена 30. октобра по старом, односно 12. новембра 1869. године, по новом календару. Свечаност отварања била је у знаку одавања почасту кнезу Михаилу, представом *Посмртна слава кнеза Михаила*.²

Већ од самих почетака рада ове институције ангажован је један чешки уметник, додуше не музичар; био је то Јохан Јан Кауцки (Johann Jan Kautsky),³ угледни бечки сценограф и дворски сликар, пореклом Чех. Он је насликао завесе, кулисе и остале украсе и декор за прву представу ове куће, док је боравио у Београду током лета 1869. године. Штампана је том приликом забележила да се „подиже храм слободних вештина, храм у

* Ауторкина контакт адреса: milgaj2002@yahoo.com

¹ Мирослав Тимотијевић, „Народно позориште у Београду храм патриотске религије”, *Наслеђе*, 6, 2005, 9–44.

² Ова представа Ђорђа Малерића играна је тада са музиком Драгутина Реша. Видети и Прилог број 2, плакат за ову представу.

³ Johann Wenzel Kausky или Jan Vaclav Kautsky (14. 9. 1820, Праг – 4. 9. 1896, Sankt Gigen) био је чешки сценограф, сликар пејзажиста, као и сувласник једне државне радионице за израду декорације у Бечу, коју су наследили његови синови. Касније је као декоратер и сценограф у Народног позоришту радио и архитекта Владислав Тителбах (Franc Ladislav Tittelbach, 1847–1925), такође Чех.

коме ће народ сабирати плодове лепше културе и који ће унутрашње, духовно ослобађати народ наш“.⁴

У то време, зграда Позоришта је бљештала ноћу, због плинске расвете, те је називана и 'кућа светлости'.

Старија, у оно време не баш стручна, критика није увек имала разумевања ни за разнолика прегнућа а понекад ни за велике напоре чешких музичара у нашој средини. Ипак, од самих почетака било је јасно да без чешке музичке имиграције не би било довољно адекватног извођачког кадра и то не само у опери. „Чешки музичари су од средине прошлог века помагали развој наше музике и својом свеукупном делатношћу постали и остали како музички просветитељи, тако и пионери у многим областима, па и на подручју музичке сцене.“⁵

У ово доба буђења националне свести нарочито су били популарни комади са националном тематиком – углавном трагедије или драмски прикази инспирисани нашом историјом. Првих деценија рада ове институције представе су често имале само премијеру и још по две или три репризе.

Ипак, упркос свему и многобројним тешкоћама музичка грана Народног позоришта у Београду је између 1882. године и почетка Првог светског рата 1914, извела чак тридесет једно музичко сценско дело – било оперу или оперету. Сагледавањем тадашњег репертоара, нарочито музичке гране, констатујемо да се он суштински кретао између различитих хтења и амбиција, и могућности.

У почетку рада ове значајне институције, без јасније постављене и дугорочне програмске политике, средишње место су у Народном позоришту, у репертоарском смислу, заузимале слике из народног живота са певањем – комади са певањем који су уживали велику популарност. Позориште је од свог оснивања неговало комаде са сценском музиком (вокалном и инструменталном) из којих се временом развио овај специфичан српски музичко-сценски жанр. Као пример наведимо драматизације комаде Стевана Сремца *Зона Замфирова*, *Ивкова слава*, затим *Ђидо* Јанка Веселиновића или *Коштана* Боре Станковића која је још од 1901. године стално на репертоару ове куће. Песме из ових представа су временом постале веома популарне чак толико да се јавља и посебан жанр позоришних песама. Та тесна веза са драмском уметношћу остварена је тако што су било инструментална било вокална музика биле саставни део многих тадашњих представа. Поред тога, обичај је био да се поједине нумере изводе публици и између чинова или између два или три краћа комада која су у то време извођена као целовечерњи програми. Пре почетка представе, као и у тим паузама између чинова на драмским представама, неретко је и позоришни оркестар изводио краће композиције. „Музика се слушала са сцене и у делима у којима није била неопходна, зато што ју је публика тражила.“⁶

⁴ *Видовдан*, 30. октобар 1869, 1.

⁵ Милица Гајић, „Допринос чешких музичара српској музичкој сцени до првог светског рата (са посебним освртом на капелнике СНП у Новом Саду)“, *Српска музичка сцена*, зборник радова, Београд, Музиколошки институт САНУ, 1995, 114.

⁶ Роксанда Пејовић, *Српско музичко извођаштво романтичарског доба*, Београд, Универзитет уметности у Београду, 1991, 180.

Временом се постепено све више развија и музичка грана Народног позоришта – прати се њена својеврсна експанзија, чиме је омогућено да се још 21. октобра 1882. године на сцену постави *Врачара*, наша прва оперета, са музиком Даворина Јенка. А од словенских, прецизније чешких аутора, као прво извођење бележимо 1894. и *У бунару* Вилема Блодека (Vilem František Blodek, 1834–1874); затим је ту и комична опера *Јабука* Хуга Доубека (Hugo Doubek, 1852–1897). Године 1911. постављена је и популарна опера *Продана невеста* Беджиха Сметане (Bedřich Smetana, 1824–1884). То је било могуће јер су интерпретације музичких дела биле све чешће и студиозније и у складу са извођачким могућностима целокупног ансамбла. Већи је био и број драмских представа за које су музику 'удесили' или приредили и неки чешки музичари.

Повезаност између ових комада и каснијег развоја опере огледа се у томе што су драмски глумци музички васпитавани на ковадима са певањем. Били су, уз гостујуће уметнике из иностранства, и први интерпретатори ових опера и оперета код нас. Тако су оперске и оперетске представе из године у годину наилазиле на све веће интересовање публике а неке су временом постале и веома популарне.

Тадашњи оркестар је био делом сачињен од чланова позоришта, а делом од чланова *Војне музике*, у коме је немали број инструменталиста, нарочито дувача, био чешког порекла. Роле су певали гласом и музикалношћу надарени глумци. А „многбројни диригенти, тачније капелници, преплитали су своју основну делатност са педагошком а повремено и са приређивачком и стваралачком. У томе су им помагали њихови сународници као чланови никада до краја оформљених и комплетних оркестра или као гостујући вокални уметници“.⁷

Захваљујући чешким музичким посленицима, музика у Народног позоришту добија све бољи статус. Они су се, као Словени, без битнијих тешкоћа прилагодили општеважећој романтичарској потреби да се и у нашој средини оживљава национална прошлост као и да се учествује у свеопштем покрету истицања значаја српског духовног и културног наслеђа. Са друге стране, епоха реализма у време оснивања Народног позоришта веровала је у стабилну, саопштиву и спознајну слику света и у поља заједничког искуства као опште вредности.

Касније је рад ове институције издиференциран чак и упркос томе што су се често смењивали њени управници. Руководство куће се временом репертоарски јасније одредило према националном карактеру а нарочито националним културно-уметничким задацима. Тако су за време управника Ђорђа Малетића постали бројно појачани и активнији и позоришни хор и оркестар, којима је тада управљао капелник Драгутин Чижек (Karel Čížek). Музичари су тада у паузама или између чинова драмских представа изводили увертире и одломке из различитих у оно време популарних опера или пак омиљене композиције различитих оперских композитора. У реализацији овог сегмента представа учествовао је у највећој мери оркестар Народног позоришта. А међу чешким капелницима који су били на челу овог али и читавог музичког апарата Позоришта, бележимо већ поменутог Драгутина Чижека и његову активност у периоду 1870–1875 (пре доласка Даворина Јенка), затим рад Јосифа Свободe (Josif Svoboda) као госта 1894, и као најактивнијег и најсвестранијег музичара, Драгутина Покорног (František Pokorný).

⁷ Милица Гајић, нав. дело, 116.

Он је ангажован за период 1897–1902, током којег је био диригент који је много полагао на укус позоришне публике и извођење оперета, што су му замерали културни посленици. Затим је ту и Оскар Малата (Oskar Malata), од 1895. до 1897. и, тек повремено, и Милан Сакс (Emil Milan Sachs). Упркос критикама и управа ове куће имала је разумевања и слуха за укус и захтеве ондашње публике, тако да су толерисане и уметнички мање вредне представе 'као комади који су спасавали касу'. Ипак, већ је Милан Симић као управник, смањιο и број оваквих премијера и представа, али је и даље његов избор репертоара био компромисан – одговарао је како тадашњем уметничком нивоу Позоришта тако и захтевима и укусу београдске публике.

Тек је модерна епоха у Народног позоришту, у периоду од 1900–1914, у правом смислу речи било доба општег националног и културног преображаја и на широком плану европеизације и буђења стваралачких и програмских снага српског народа. Иако је у том периоду чак осам пута смењивана управа, ипак су забележени и значајнији уметнички искораци и дoмети у музичком сегменту ове куће, како репертоарски тако и извођачки, којима је на прави начин исписивана предисторија стварања праве опере.

Јубилеј Народног позоришта не само да нас подсећа него и упућује на то да на прави начин сагледамо ову прву етапу разнолике и веома садржајне културно-уметничке хронике музичког сегмента ове институције која одише како животним дахом тако и непресушним стваралачким духом домаћих, али и бројних чешких уметника.

Подсетимо се да је прва оперета која је била изведена у Народног позоришту у Београду (21. априла 1882) била *Врачара*, са музиком Даворина Јенка. Без обзира на велику популарност овог музичког жанра код тадашње публике, управе ове институције биле су ригорозне у ограничавању неговања оперета, у чему их је, делимично, подржавала и стручна јавност. Због супротстављених мишљења, у то време су се развијале и полемике око уметничког нивоа и потреба извођења овог музичког жанра.

Поред тога, Народно позориште је, тачније његова позорница, неретко била третирана и као концертни подијум у различитим приликама или гостовањима. У то време Београд је био без адекватне концертне дворане и стога је ова сцена постала једно од централних места музичког живота Београда. Пратећи свеукупна дешавања ове куће истовремено проналазимо информације и о организацији, затим функционисању а понајвише о све захтевнијем и разноврснијем репертоару како њених солиста, тако и све развијенијих музичких ансамбала ове институције. Они сведоче и о континуираним процесима музичке професионализације, чак толико да можемо да пратимо и парцијално освајање стандардних музичко-сценских репертоара присутних у великим оперским кућама. Са друге стране, у жанру наше сценске музике можемо сагледати и својеврсно раслојавање свеукупне музичке културе оновремене српске престонице. Исто тако, ова позорница била је место првих и неретко јединих представљања многобројних страних музичких уметника београдској публици, па тако и Чеха.

Познато је да музичке прилике у почетку свакако нису биле на завидном нивоу, углавном због малог броја стручно образованих музичара у читавој тадашњој српској држави. Стога су и музички ансамбли у Народног позоришту дуги низ година били 'на пола пута до професионалног извођачког тела'. Овај недостатак професионалних извођачких снага најизраженији је био приликом извођења крупнијих и захтевнијих музичких жанрова. Стога је, иако тек незнатан, мали број ангажованих чешких музичара,

ипак позитивно утицао на постепену и систематску професионализацију музичких ансамбала Народног позоришта.

У време постављања бројних комада са музиком, водвиља, мелодрама, оперета и опера чешки музичари се са задивљујућом способношћу адаптације укључују у један, не баш високоуметнички процес практичног навикавања публике на систематско и потпуно прихватање све комплекснијих музичко-сценских дела. Прегледом репертоара стиче се утисак да су позоришта радила без неке јасне концепције, осим ако се под тим не подразумева жеља да се привуче публика и тако оствари финансијска добит. То је подразумевало извођење дела лаких по садржају и без високих естетских захтева. Паралелно са борбом за публику текла је и она коју су чешки музичари, поступно и упорно, водили на пољу професионализације извођачких апарата, као и на формирању репертоара достојног већих музичких центара.⁸

Захваљујући чешким музичким посленицима који су у XIX веку деловали у Србији и сама музика у позоришту ипак добија бољи, угледнији статус. На почетку су чак и солистичке музичке нумере певали углавном аматери, затим глумци-певачи, даровити људи који, нажалост, нису имали никакве подуке у певању. Хорски (малобројан) ансамбл су углавном попуњавали поједини чланови певачких друштава, или млади чланови позоришта. Тада је у глумачкој школи капелник је предавао певање (скалирање) и изводили су се скоро искључиво „посрбљени” комади.

Још приликом оснивања Народног позоришта, у саставу ансамбла организован је и оркестар, а формиран је и хор. Наступања „певачког и свирачког збора” почињу већ на првој представи, када је оркестар извео *Српску увертуру* Драгутина Реша (који је, иначе, био „начелник збора свирачког”). Знајући да се без ваљане музике нови комади не могу ефектно представити, позоришни оркестар је често свирао различите композиције на драмским представама, као и између чинова. Он је у почетку имао само 12 чланова, да би се постепено повећавали и хор и оркестар. Почев од 1882. године до почетка Првог светског рата 1914. године, на сцени Народног позоришта изведено је тридесет једно музичко-сценско дело (опере и оперете). Пре опера и оперета, а дуго и са њима паралелно извођени, велику популарност су уживали комади са певањем – музиком.

Почетак осамдесетих година обележиле су економске невоље због којих је Позориште једно време обуставило рад, који је ометан и политичким превирањима и ратовима.

Период 1880–1900 је било такозвано реалистичко доба када је на репертоару све више комада с певањем, музиком и опера. Свирало се и даље између чинова представа. А комади са певањем плаћали су се тада према количини песама, односно музичких нумера, или до 5 одсто тантијема. Плата капелника била је у то време 400 талира односно 1920 динара, а хороуправитеља 300 талира или 1440 динара.

Драгутин Чижек је први Чех кога је ангажовала ова институција. Прва позоришна листа на којој стоји да је Чижек капелник у Народном позоришту потиче од 2. децембра 1885. године тако да је и он био међу првима из читаве плејаде чешких музичара који су у XIX веку радили на побољшању наше сценске музичке културе.

⁸ Милица Гајић, нав. дело, 116–117.

Бележимо да је 29. 11. 1894. била премијера комичне опере у једном чину Вилема Блодека *У бунару* (*V studni*), коју је режирао Андрија Фијан. Либрето за ову оперу Сметаниног савременика сачинио је Карел Сабина (Karel Sabina), а њена прашка премијера одржана је 17. 11. 1867. године после дефинитивног отварања Прашког народног позоришта где је достигла број од чак тридесет девет реприза. Ова опера третира се као прва чешка прокомпонована комична опера без говорних дијалога. Својевремено је означавана и као оперета, као једночинка или мала опера. Била је међу првим чешким операма које су извођене и у иностранству.⁹ Због трагичне судбине аутора, његово свеукупно место у историји чешке музике сагледава се непотпуно, углавном у односу на ово дело.

Ова премијера није наишла на најповољнији одјек у ондашњој београдској јавности. Анонимни критичар у *Дневном листу* незадовољан извођењем, пише: „Г. Свобода показао се као лош капелник и као неспособан хоровођа. Показао је да нема уху ни слуха – једно од најважнијих услова за музику и песму.“ Чини се да су ове речи проистекле из критичарево личне нетрпељивости према капелнику Јосифу Свободи, који је на том месту заменио популарног Даворина Јенка.

Опера *У бунару* није често извођена и приказивана на захтев публике – своје тринаесто извођење доживела је тек 1908. године, наравно у новој подели главних улога и са новим диригентом. Тада је дириговао Драгутин Покорни (1868–1956).

Током српско-бугарског рата прекинут је и рад Народног позоришта у периоду 7. 11 – 25. 12. 1885. године.

У октобру 1895. године изведена је и представа чешког композитора Хуга Доубека: *Јабука* 25. 2. 1895, шаљива оперета из народног живота, у три чина. Текст је написао Веља Миљковић, а музику је компоновао Хуго Доубек, композитор чешког порекла који је дуже време живео у нашим крајевима. А вредни Јосиф Свобода дириговао је и Гуноовог *Фауста* 1892. године, којом приликом су, због непотпуног оркестра, деонице дувачких инструмената изведене на пијанину.

Од 1895. године бележимо да је капелник у Народним позоришту Оскар Малата (Oskar Malata). Помогао је Даворину Јенку у периоду 1895–98. године, као што су то раније чинили Драгутин Чижек, а потом и Јосиф Бродил.

Већ од тог времена можемо да пратимо скоковите и нагле промене набоље, у оквиру музичке гране активности Народног позоришта. Због различитих програмских усмерења можемо да пратимо увећање, професионализацију и модернизацију ансамбала и репертоара ове институције, али, повремено, и враћање на претходно, лошије стање. Прибегавало се тада често и ангажовању појединих војних музичара, а потом и целокупног ансамбла *Краљеве гарде*. Стога је 'јединство' цивилне и војне оркестарске музичке сфере у Народном позоришту у Београду постојало све до почетка Првог светског рата, 1914.

Неписано правило је било да уколико је у позоришту био ангажован војни оркестар, дириговали би војни капелници, углавном Чеси: прво Драгутин Чижек, а потом Јосиф Бродил. Капелници су касније били и Драгутин Покорни, који је од 1897. године

⁹ После Прага извођена је у Санкт Петербургу 1879, Софији 1881, Загребу 1885, Љубљани 1889, Лајпцигу 1893, Бечу 1893, Берлину 1902, Њујорку 1920.

у Народном позоришту за другог диригента ангажован као дотадашњи војни капелник. Од тог времена Јенко је сав рад са оркестром, као и дириговање, препустио Покорном. А у потпуности у периоду 1897–1904. и 1906–10. године, када је био један је од првих диригената Народног позоришта у Београду.¹⁰ Због репертоара који се састојао и од комада с певањем, мелодрама и оперета, држали су оркестар са малим бројем чланова и изванредан број хориста са којима су обавезно певали и глумци.

Успеси Драгутина Покорног током извођења опера и оперета на сцени Народног позоришта, почев од осамдесетих година прошлог века изостали би на самом почетку да није било преданог студијског, педагошког и организаторског рада овог диригента. У не баш увек повољним условима за професионални рад успео је да сакупи музичаре и обезбеди какву-такву сталност оркестра и хора. То је омогућавало да уз професионалне, дуге и солидне припреме публика слуша и дела стандардне музичке литературе. Извођачки ниво музичких представа ипак је у крајњој инстанци одговарао реалним могућностима и расположивим снагама.

И Покорни је као капелник Народног позоришта имао вишеструке дужности – да обучава и спрема глумце-певаче и чланове хорског ансамбла, да води оркестар, да компоује нумере за позоришне комаде, да прилагођава или адаптира туђу музику и да диригује током извођења представа.

То је време када су се у музичком сектору ове куће одигравале нагле и честе промене, што треба захвалити Драгутину Покорном. Он је као завршени студент хорне у Бечу радио код нас као војни капелник, водио је камерни састав Академско музичко друштво. Најангажованији је био у дириговању оркестром Народног позоришта у периоду 1897–1909. Изводио је и дела стандардног оперског репертоара, којима је требало успоставити континуитет у неговању опере и пре њеног оснивања у овој кући 1919. године. Његов диригентски репертоар чиниле су опере: *Лена Галатеја*, *Микадо*, *Птичар*, *Маскота*, *Лена Јелена*, *Гејша*, *Лутка*, *Орфеј у паклу*, *Корневиљска звона*, *Ђак просјак*, *Кавалерија рустикана*, *Пајаци*, *Продана невеста*.

Покорни је био од 1890. у Београду и радио је и као војни капелник, а касније и диригент Народног позоришта. Компоновао је при том музику за низ позоришних комада и подучавао глумце певању. Таквим својим радом сврстао се 'међу најзначајније ствараоце сценске музике' код нас. Он је компоновао музичку пратњу за игру и певање за комаде *Зла жена* Ј. С. Поповића. Његова је и сценска обнова за историјску драму *Царица Милица* Димитрија Дукића. Затим, *Потпоручник Микица*, комедија из београдског живота с певањем Веље Миљковића и *Коштану* Б. Станковића 1900. Сва ова дела, представе, затим спремање хора и оркестра и учење глумаца певању показују његову велику амбицију, свесрдну делатност, даровитост и марљивост. Забележено је:

Капелник сигурне руке, немилостив и строг ритмичар, г. Покорни је, за доба Даворина Јенка, увео у репертоар НП оперету (што не мора да значи културни добитак), али и оперу (од 1907) Извео је *Кавалерију рустикану*, *Бајаца* (sic!), *Продану невесту*, *У бунару*, и од домаћих аутора Пармину *Ксенију* и Биничков једночин *На уранку*. Припадајући добу када се веровало да правилан музички развој публике у драмском погледу иде преко 'лаке музике за оперету' ка опери, он је тај програм савесно одржавао и извео, као први музичар који је систематски

¹⁰ Драгутин Покорни, диригент чешког порекла. Највеће заслуге у нашој средини стекао је као диригент, реформатор војне музике, као и оснивач *Војне музичке школе* у Вршцу 1919. године.

изводио оперски (односно оперетски) репертоар у Народном позоришту. Нарочита је заслуга Г. Покорног што је креирао Биничкову оперу *На уранку*.¹¹

Ипак, неки су сматрали да се Покорни упуштао и у послове за које није био довољно образован, па је био на удару критике. Хор и оркестар нису имали неопходан број чланова, и то је био један од разлога што нису долазили до задовољавајућег нивоа.

Покорни је неоспорно поставио на сцену низ опера и оперета, и дириговао на њиховим извођењима, истовремено постављајући постепено стандардни репертоар Народног позоришта још пре оснивања Опере као самосталне гране ове националне институције.

Овом приликом треба тек напоменути да је и славна глумица и 'несуђена краљица српске сцене' и животна сапутница Даворина Јенка у Београду, Аугуста Вела Нигринова, била по оцу Чехиња. Рођена је у породици чешког железничког службеника Авуста Нигрина, који је једно време радио у Љубљани.

Несумњиво је требало овом приликом обележавања великог јубилеја Народног позоришта у Београду подсетити се и на тај начин одати признање чешким музичарима који су били међу првим музичким прегаоцима који су се залагали за оснивање и што професионалнији развој музичке гране ове куће. Уз то, временом су се не само формирали него у великој мери унапредили рад хора и оркестра ове куће.

Цитирана дела

Гајић, Милица: „Допринос чешких музичара српској музичкој сцени до првог светског рата (Са посебним освртом на капелнике СНП у Новом Саду)“, *Српска музичка сцена*, зборник радова, Београд, Музиколошки институт САНУ, 1995, 114–124.

Милојевић, Милоје: „Тридесета годишњица музичког рада г. Драгутина Покорног“, *Српски књижевни гласник НС*, 1927, XX/4, 318–319.

Пејовић, Роксанда: *Српско музичко извођаштво романтичарског доба*, Београд, Универзитет уметности у Београду, 1991.

Тимотијевић, Мирослав: „Народно позориште у Београду храм патриотске религије“, *Наслеђе*, 6, 2005, 9–44.

Резиме

Јубилеј Народног позоришта у Београду прилика је за подсећање како и колико су чешки музички посленици били присутни у раду ове куће. Срећу се као чланови позоришног оркестра, капелници, аутори опера, оперета и сценске музике, а у мањој мери и као вокални солисти у многобројним музичко-сценским представама или као камерни музичари. У раду су посебно осветљени допринос Хуга Доубека, Јосифа Свободе и Драгутина Покорног као свестраних личности извођача и композитора.

¹¹ Милоје Милојевић, „Тридесет годишњица музичког рада г. Драгутина Покорног“, *Српски књижевни гласник*, НС 1927, XX/4, 318–319.

Прилог 1: Чланови Народног позоришта, диригент Драгутин Покорни седи други с десна, 1908. година

Прилог 2: Плакат за прву представу у Народном позоришту

**СВЕЧАНО ОТВОРАЊЕ НАРОДНОГА ПОЗОРИШТА
У БЕОГРАДУ.**

ПРВА ПРЕСТАВА. ИЗВАН ПРЕТПАТЕ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

У четвртак 30. октобра 1869.

ПОСМРТНА СЛАВА КНЕЗА МИХАИЛА

Свака од ових три представе у три дана од 10 часова и половина, почевши од 7 часова, у дворани Народнаг Позоришта у Београду. —
ГЛАВНИ А. БЕШЕВИЋ

I. РАЈАНО.		ЛИЦА:	II. РАЈАНО.	
Сваког	Г. Милошевић	Летина	Јован Поповић	
I. одлазак	Богдановић	Алекса	Петровић	
II. одлазак	Радич			
III. одлазак	Гаврић			
Грађанин	Савић			
Муза	Савић			
Механик	Савић			
I. Београдски	М. и Милошевић	Државна		
II.				
III.				
IV.				
Савићева породица на сцени, одлазак	Петровић			
I. аустријски грађански лекар	Петровић			
II.	Јовановић			
III.	Милошевић			
I. Београдски	Државна			
II.				
III.				
I. Поштом		Поштом	Каленић	
II.			Рашић	
III.			Јовановић	
IV.			Марија Густавовић	
V.			Марија Густавовић	
VI.			Марија Густавовић	
Градски — Савић — Петровић — Београдски — Народ.			Петровић	

III. РАЈАНО.

Градски — Петровић — Топо — Државна — Јован — Савић — Народ.

Исти комад представљаће се и сутра дан, у петак 31. октобра, такође под истим насловом, али са редовном ценом, то јест у пола јединице него први дан.

Ко хоће да му се издаде „популарна објашњења“ редовно долази у кућу, да би да плати респективну количину у грош и изград.

Ради бољег разумевања ценова продајнице се и како да се у чему на савић по и тр. доказ.

ПОЧЕТАК ЈЕ У 7 ЧАСОВА.

Прилог 3: Плакат за predstavu *Смрт Периклова* са музиком Јана Урбана.
Љубазношћу његове унуке, Биљане Урбан

СРПСКО-КРАЉЕВИЈА **НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ**

ПРЕДСТАВА 94 У ПРЕТПЛАТИ 58

У БЕОГРАДУ, У СУБОТУ 19. МАЈА 1941

ПЕСНИК

Српска Борбена Јединица у Португалу. Режисер: Гаврилковић.

ЛИЦА

Камосе, знаменити португалски песник	Гаврилковић
Салчо, калуђан човек	Н. Станојевић
Хуан, његов син	Ручовић

Дешана се у болници у Лисабону.

ПРВИ ПУТ

ПРОКОП

Драма у једном чину, са музиком. Сценарио Ж. М. Романовић. Музика од Ј. Урбана. — Режисер: Н. Станојевић.

ЛИЦА

Прокон, кудрав на лицу Царинић, кудрав на лицу Царинић, кудрав на лицу Царинић	Н. Станојевић	Младан, син Проконини припадник партизанског одреда	Палица
Царинић, Звонимир	Миланковић	Светозар	Станојевић
Марија, његова жена	Миланковић	Милан, вођа побуњеног народа	Радовић

Дешана се у једном ластавиному парекому дању одијевајући се у једну од најбољих којега су наше најбоље.

СМРТ ПЕРИКЛОВА

Драма у једном чину. Сценарио Ст. Јанковић. — Режисер: Гаврилковић.

ЛИЦА

Перикле, атеистички мислилац	Гаврилковић	Деметрије, пророк	Д. Радовић
Клеопатра, његова жена	Ручовић	Солон	Д. Петровић
Клеопатрини син у једном	М. Петровић	Палица	Палица
Деметрије, син	Јанковић	Платон	Н. Давидовић

ОРКЕСТАР

Водство: М. Банчић.

1. „Клеопатра“, увертира од Јанковића. — 2. „Прокон“, од Урбана. — 3. Уводна музика. — 4. „Смрт Периклова“, од Јанковића. — 5. Уводна музика. — 6. Звонимир заповест. — 7. Периклова смрт.

Каса је отворена од 9 до 11 часова пре подне, а у вече у 7 часова.

ПОЧЕТАК У 8 ЧАСОВА, Свршетак у 11.

АРХИВА НАСТАВНИКА СРПСКОГ ПОЗОРИШТА